

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

TRENDS OF DEVELOPMENT OF ASSETS OF ENTERPRISES OF TRADE IN UKRAINE

Вавдійчик І.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та фінансів підприємства,
Київський національний торговельно-економічний університет

Vavdiichyk Iryna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Department of Economics and Finances of the Enterprise,
Kyiv National University of Trade and Economics

Активи є важливим складником для функціонування будь-якого підприємства, їхній належний стан забезпечує ефективність здійснення господарської діяльності підприємства. У сучасних умовах господарювання, коли підприємства торгівлі функціонують в умовах зростаючої конкуренції, управління активами займає одне з чільних місць у підвищенні ефективності управління підприємством. Активи підприємства характеризуються різномірним складом і представлені в нематеріальній та матеріальній формах. Складність управління активами зумовлена їхньою різномірною структурою та матеріально-речовим складом. Ефективність їх формування, фінансування та використання має безпосередній вплив на ефективність діяльності підприємства загалом. З урахуванням важливості активів як складової частини ресурсного потенціалу підприємства підґрунтям ефективного управління ними є дослідження їхньої динаміки та структури, яка враховує особливості складу та фінансування.

Ключові слова: підприємство, господарська діяльність, конкурентоспроможність, економічні ресурси, активи, ефективність управління, фінансова стабільність, вартість, прибутковість, продуктивність.

Активы являются важной составляющей для функционирования любого предприятия, их надлежащее состояние обеспечивает эффективность осуществления хозяйственной деятельности предприятия. В современных условиях хозяйствования, когда предприятия торговли функционируют в условиях растущей конкуренции, управление активами занимает одно из ведущих мест в повышении эффективности управления предприятием. Активы предприятия характеризуются разнородным составом и представлены в нематериальной и материальной формах. Сложность управления активами обусловлена их разнородной структурой и материально-вещественным составом. Эффективность их формирования, финансирования и использования имеет непосредственное влияние на эффективность деятельности предприятия в целом. С учетом важности активов как составляющей ресурсного потенциала предприятия основой эффективного управления ими является исследование их динамики и структуры, учитывающей особенности состава и финансирования.

Ключевые слова: предприятие, хозяйственная деятельность, конкурентоспособность, экономические ресурсы, активы, эффективность управления, финансовая стабильность, стоимость, доходность, производительность.

Assets are an important component for the functioning of any enterprise, and their proper condition ensures the efficiency of business activities of the enterprise. In today's business environment, when businesses operate in a context of growing competition, asset management is one of the key to increasing the efficiency of enterprise management. The assets of an enterprise are characterized by heterogeneous composition and presented in intangible and material forms. The complexity of asset management is due to their heterogeneous structure and material composition. The effectiveness of their formation, financing and use has a direct impact on the efficiency of the enterprise as a whole. Taking into account the importance of assets as part of the resource potential of the enterprise, the basis for effective management of them is the study of their dynamics and structure, which takes into account the features of composition and financing. The state of assets is one of the important factors that determines the financial and property status of the enterprise. Due to increased competition there is a complication of economic processes in the field of economy and the need to substantiate the decisions of the current activity of the economic entity is increas-

ing. For an enterprise assets provide continuity, efficiency and continuity of activities, but on the other hand – assets require large investments. The article is devoted to the analysis of the state of assets of trade enterprises, the study of the peculiarities of the formation of assets by enterprises of trade in Ukraine. The analysis of dynamics of volume and structure of assets allowed not only to determine trends in their development, but also to identify ways to improve their management efficiency. Such areas are management of the debit curriculum, the formation of an optimal inventory of inventory materials. The implementation of the proposed measures will facilitate the rapid adoption of economically sound management decisions aimed at increasing the efficiency of asset management and improving the financial condition of enterprises.

Key words: *enterprise, economic activity, competitiveness, economic resources, assets, management efficiency, financial stability, cost, profitability, productivity.*

Постановка проблеми. Здійснення господарсько-фінансової діяльності підприємством є можливим за умови наявності у нього різноманітних видів активів. Сучасні умови управління підприємством висувають підвищені вимоги до управління активами. Це пов'язано з тим, що конкурентоспроможність підприємства, тактичні і стратегічні перспективи його розвитку залежать від ефективного використання активів. В умовах постійної нестачі фінансових ресурсів, банкрутства та ліквідації великої кількості підприємств доволі гостро постає проблема найбільш раціонального та ефективного використання активів підприємства та пошуку шляхів підвищення ефективності цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління активами підприємств досліджували відомі вітчизняні та закордонні дослідники, зокрема В.П. Астахова, І.О. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, М.В. Кужельний, П.М. Марич, С.М. Онисько, В.Ф. Палій, А.А. Пилипенко Т.Б. Рубінштейн, Г.А. Салтикова, О.В. Соловйова, О.М. Сорокіна, В.О. Шевчук. В.В. Ковальов виокремлює моделі управління оборотними активами залежно від джерел їхнього фінансування [1]. Г.В. Савицька розробила систему показників оцінювання ефективності використання оборотних активів та факторів, що на них впливають [2].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте потребують подальшого аналітичного дослідження тенденції та особливості формування активів підприємств торгівлі.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження особливостей формування активів на підприємствах торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринкове середовище вимагає від підприємств наявності конкурентних переваг, основою формування яких є ефективне використання ресурсів. За цих умов зростає необхідність виокремлення повноправної підсистеми управління активами в загальній системі управління підприємством. Стан ефективності управління активами дає змогу підприємству підтримувати його фінансову стабільність та конкурентоспроможність.

Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство повинне мати у своєму

розпорядженні визначене майно, що належить йому на правах власності або володіння, тобто активи підприємства, які є економічними ресурсами підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються в господарській діяльності з метою одержання прибутку.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», «активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому» [3].

У системі теоретичних засад формування і використання активів важливу роль відіграють такі їх характеристики, як вартість, продуктивність, прибутковість, оборотність та амортизація [4].

Вартість активів являє собою їх грошову оцінку, за якою вони обліковуються та використовуються в процесі господарської діяльності. Вона впливає на безліч аспектів господарської діяльності підприємства: визначає потреби в капіталі та цінову політику підприємства, формує його ринкову вартість, інвестиційну привабливість тощо. Об'єктивно встановлена вартість активів визначає реальні можливості задоволення претензій кредиторів підприємства, що оголошене банкрутом.

Під продуктивністю активів розуміють їхню здатність до випуску певного обсягу продукції за одиницю часу в процесі виробничої діяльності. Потрібно зазначити, що така властивість притаманна лише тим видам активів, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі. Носієм продуктивності активи виступають у єдиному комплексі з усіма іншими економічними ресурсами.

Прибутковість активів виражається через їхню можливість генерувати визначений економічний ефект у процесі здійснення господарської діяльності. Генерувати дохід можуть як активи, що безпосередньо беруть участь у виробничому процесі, так і їх окремі види, що задіяні в інвестиційній та фінансовій діяльності суб'єкта господарювання.

Не менш важливою частиною процесу управління активами є управління їх використанням. Пріоритетна роль активів у забезпеченні ефективного функціонування суб'єкта

господарювання загалом визначається важливістю і складністю завдань, пов'язаних із їх використанням.

Організація системи використання активів повинна базуватись на таких принципах, як встановлення чітких показників ефективності використання активів, а саме цільової величини прибутку; забезпечення максимального використання всіх наявних активів у господарській діяльності; забезпечення умов прискорення оборотності активів, задіяних у виробничому процесі; забезпечення мінімізації втрат вартості активів в процесі їх використання; здійснення контролю за використанням активів на кожному запланованому етапі управління [5].

Врахування цих принципів дасть змогу формувати і підтримувати необхідну платоспроможність та забезпечувати ліквідність підприємства. Таким чином, ефективність управління активами відіграє значну роль у формуванні фінансової стабільності та конкурентоздатності суб'єкта господарювання.

Обсяги активів підприємств торгівлі впродовж 2013–2017 рр. наведено в табл. 1.

За даними табл. 1 можна дійти висновку про нарощування обсягів необоротних активів починаючи з 2015 року. Обсяги оборотних активів постійно збільшувалися впродовж досліджуваного періоду, хоча чіткої тенденції у зміні їхніх обсягів не спостерігається: темп росту змінювався від 104% до 130% впродовж досліджуваного періоду.

Структура активів підприємств торгівлі України наведена в табл. 2.

За даними табл. 2 можна дійти висновку про зменшення впродовж досліджуваного періоду питомої ваги необоротних активів з 19% у 2013 році до 13,9% у 2017 році. Відповідно збільшується питома вага оборотних активів із 81% у 2013 році до 86,1% у 2017 році.

Необоротні активи є найменш мобільною частиною майна підприємства, основна відмінність якої полягає в багаторазовому використанні у процесі господарської діяльності і частковій амортизації на протязі кожного операційного циклу [7].

Виникає необхідність найбільш раціонального використання основних засобів підприємства, які потребують постійного фінансового забезпечення. Перед підприємствами торгівлі формуються завдання щодо забезпечення раціонального формування, оновлення та використання основних засобів, залучених до операційної діяльності. Неefективне управління та використання матеріально-технічної бази спричиняє появу надмірних витрат, швидкого зношування та втрат цих основних засобів, а також втрат потенційних покупців.

Основне завдання в управлінні необоротними активами полягає у забезпеченні своєчасного оновлення основних засобів та високої ефективності їх використання. Процес управління необоротними активами потребує вирішення таких завдань: визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій і розширеній основі; забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та нематеріальних активів; формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів та оптимізація їхньої структури [4].

Ефективне управління необоротними активами на підприємстві, крім підвищення конкурентоспроможності, дає змогу створити потужну основу для діяльності підприємства та умови для ефективного його розвитку в майбутньому. Підвищення ефективності управління необоротними активами підприємств має здійснюватися на постійній та систематичній основі за рахунок упровадження системи моніторингу, основне

Таблиця 1

Обсяги активів підприємств торгівлі України за 2013–2017 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
Необоротні активи, млрд. грн.	217,6	202,2	210,9	243,3	276,9
Темп зміни ланцюговий, %		92,9	104,3	115,4	113,8
Оборотні активи, млрд. грн.	930,5	968,6	1186,5	1546,4	1715,8
Темп зміни ланцюговий, %		104,1	122,5	130,3	111,0
Всього	1148,1	1170,8	1397,4	1789,7	1992,7

Джерело: розраховано автором за даними Держстату України [6]

Таблиця 2

Структура активів підприємств торгівлі України за 2013–2017 роки, %

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
Питома вага необоротних активів, %	19,0	17,3	15,1	13,6	13,9
Питома вага оборотних активів, %	81,0	82,7	84,9	86,4	86,1
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано автором за даними Держстату України [6]

призначення якої полягає у вивченні, узгодженні та коригуванні поточних потреб щодо необхідності реалізації процесу їх формування та відтворення, а також фінансових можливостей підприємства щодо його забезпечення на основі чітко розробленого інструментарію прийняття управлінських рішень [8, с. 208].

Важливе значення для підприємств торгівлі мають саме оборотні активи, які займають переважну частку майна.

У табл. 3 наведено обсяги оборотних активів підприємств торгівлі України за 2013–2017 рр.

Проаналізувавши обсяг оборотних активів підприємств торгівлі України за досліджуваний період, можна побачити чітку тенденцію до їх збільшення (з 930,5 млрд. грн. у 2013 р. до 1715,8 млрд. грн. у 2017 р.), що свідчить про нарощування підприємствами обсягів їхньої господарської діяльності. Також слід відмітити, що зростання обсягів оборотних активів спостерігається за такими їх видами, як запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи. Одночасно спостерігається зменшення обсягів поточних фінансових інвестицій з 85,2 млрд. грн. у 2013 р. до 41,7 млрд. грн. у 2017 р. Структура оборотних активів підприємств торгівлі наведена у табл. 4.

За даними табл. 4 можна дійти висновку, що найбільшу питому вагу у складі оборотних активів становить дебіторська заборгованість, яка займає від 59,2% до 62% за досліджуваний

період. На другому місці за питомою вагою знаходяться запаси: їхня питома вага коливається від 20,5% у 2013 р. до 25,2% у 2017 р. Питома вага поточних фінансових інвестицій має стабільну тенденцію до зниження з 9,2% у 2013 р. до 2,4% у 2017 р. Приблизно однаковою залишається впродовж досліджуваного періоду питома вага грошових коштів, витрат майбутніх періодів та інших оборотних активів. За умови успішного управління оборотними активами підприємство може досягти прискорення оборотності оборотних коштів, забезпечення безперервності господарської діяльності та максимальної прибутковості, що, безсумнівно, є основною метою кожного підприємства. Крім того, від якості управління оборотними активами буде залежати платоспроможність суб'єкта господарювання, формування можливостей для досягнення визначеного рівня ефективності.

Для досягнення визначеної мети управління оборотними активами повинно бути спрямоване на вирішення певних завдань. До таких завдань, які вирішуються на рівні підприємства стосовно оборотних активів, належать [9, с.242]: визначення оптимального обсягу та структури оборотних активів; мінімізація витрат на фінансування та підтримку певного їх обсягу; управління чистим оборотним капіталом підприємства; забезпечення ліквідності та платоспроможності; формування оптимального обсягу товарно-матеріальних запасів; управління дебіторською заборгованістю; управління грошовими коштами.

Таблиця 3

Обсяги оборотних активів підприємств торгівлі України за 2013–2017 роки, млрд. грн.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
Запаси	190,7	205,6	278,7	342,3	431,9
Поточні біологічні активи	0,2	0,3	0	0,2	0,2
Дебіторська заборгованість	560,4	575,4	703	997,5	1063
Поточні фінансові інвестиції	85,2	75,7	60,2	42,6	41,7
Грошові кошти	56,6	70,4	95,9	102,8	112,3
Витрати майбутніх періодів	14,4	17,6	18,3	19	19
Інші оборотні активи	22,9	23,5	30,3	42,2	47,9
Обсяг оборотних активів, всього	930,5	968,6	1186,5	1546,4	1715,8

Джерело: розраховано автором за даними Держстату України [6]

Таблиця 4

Структура оборотних активів підприємств торгівлі України за 2013–2017 роки, %

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
запаси	20,5	21,2	23,5	22,1	25,2
дебіторська заборгованість	60,2	59,4	59,2	64,5	62,0
поточні фінансові інвестиції	9,2	7,8	5,1	2,8	2,4
грошові кошти	6,1	7,3	8,1	6,6	6,5
витрати майбутніх періодів	1,5	1,8	1,5	1,2	1,1
інші оборотні активи	2,5	2,4	2,6	2,7	2,8
Оборотні активи, всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано автором за даними Держстату України [6]

Висновки. Управління активами ускладнено великою кількістю елементів їхнього внутрішнього матеріально-речового складу, що вимагає індивідуалізації управління; високою динамікою трансформації їх видів; пріоритетною роллю у забезпеченні платоспроможності, рентабельності та інших цільових результатів

операційної діяльності підприємства. Особливостями формування активів підприємствами торгівлі є переважання у їхньому складі оборотних активів, які займають більше 80%, що зумовлює необхідність приділення пильної уваги та розроблення стратегії управління цим видом активів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ковалев В.В. Финансовый менеджмент: теория и практика. Москва: Тк велби, Проспект, 2007. 1024 с.
2. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник. 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2007. 668с.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>(дата звернення: 04.07.2019).
4. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия. Киев : Ника-центр, Эльга, 2003. 448 с.
5. Момот Т.В. Фінансовий менеджмент : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 712 с.
6. Дежавна служба статистики України. Статистична інформація. Веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.07.2019).
7. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : конспект лекцій [Електронний ресурс]. URL: http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/books/_book-645.htm (дата звернення: 04.07.2019).
8. Олійник Л.В. Сучасні підходи до ефективного управління ресурсами та активами підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2012. № 4. Т. 2. С. 206–209.
9. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2-ге вид. К.: Знання, 2013. 375 с.